

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

KURESSAARE
**NOORUSE
KOOL**

Economic and Consumer Literacy in European Schools

IO2 – Majandus- ja tarbijahariduse
õppematerjalid ja suunised

Moodul: Jätkusuutlik tarbimine

Mooduli kirjeldus

Moodul annab õpilastele pädevuse ära tunda ja vältida tarbetut tarbimist. Tegevused on loodud õpilaste vanust arvestades:

- **õpilased vanuses 7-12 aastat;**
- **õpilased vanuses 13-18 aastat.**

Globaliseerumine on meie igapäevaelus igal pool, alates Bangladeshist pärit särgist, Guatemala ubadest keedetud kohvist kuni meie mobiiltelefonini, mis ei toimiks ilma Kongo Vabariigist pärit koltanita. Ostlemine ei tunne sulgemisaega, sest interneti kaudu saame alati osta. Tarbimine annab kogemusi. Tarbimine sotsialiseerib, annab meie elule tähenduse ja kujundab meie kaasaegset elustiili. Tarbimine on ühiskondliku arengu ja individualismi väljendus. Tarbimine tundub mõnikord sama loomulik kui söömine, joomine, liikumine või töötamine.

Meedia ja reklaam mõjutavad meie tarbimiskäitumist: tooted, muusika või riided esindavad teatud stiili. "Õige eluhoiak" ja "õige arusaam" on organiseeritud kolmandate isikute poolt turul: "õigete toodete" ostmise kaudu. Sageli on sellega seotud sotsiaalne tunnustamine ja isikliku staatuse parandamine. Seega ostame me kõik lõpuks isegi asju, mida tegelikult ei vaja.

Arvestades maailma pidevalt kasvavat rahvastikku ja meie planeedi piiratud ressursse, tekib aga küsimus, kuidas tulevikus rahuldada ÜRO hinnangul 2050. aastal enam kui 9,5 miljardi inimese vajadused ja kuidas tagada kõigi maailma inimeste osalemine. Ainuüksi Euroopa kodumajapidamiste tarbimine on vastutav enam kui veerandi eest kõigist Euroopa kasvuhoonegaaside heitkogustest. Selles osakaalus ei ole isegi mitte arvestatud tarbekaupade tootmisprotsessiga seotud heitkoguseid.

See tähendab, et toodete tarbimine mõjutab üha enam nii inimeste majanduslikku ja sotsiaalset olukorda kogu maailmas, kui ka keskkonna seisundit. Tootmisprotsessis, tarbimises ja toote kasutamises peitub suur potentsiaal keskkonnamõju ja globaalse ebaõigluse vähendamiseks. Küsimus on selles, et probleemi ja parandamise võimalusi tuleb tunnustada ja teadmisi kasutada, pidada arutelu meie eluviiside ja meie vastutuse üle ka tarbimise osas.

Loomulikult on olemas põhimõte "ostmisest loobumine" ehk tarbimisest loobumine. See põhimõte keskendub kaalumisele, kas te tõesti vajate uut toodet või parandate vana, kas ostate kasutatud toote või valmistate uue toote vana toote taaskasutamise teel.

Sellele vastandub säästva tarbimise (ka ökoloogilise või eetilise tarbimise) kontseptsioon. Säästev tarbimine on osa säästvast eluviisist ja tarbijakäitumisest ise: Ökoloogiliselt ja sotsiaalselt vastutustundlike toodete ostmine võib avaldada poliitilist mõju globaalsetele probleemidele. See võib vähendada meie elustiili majanduslikke, ökoloogilisi ja sotsiaalseid kulusid. Silmapaistev näide ostuotsuste globaalsest mõõtmest on püüdlused õiglase kaubanduse poole. Tarbijad peaksid valima arengumaade väiketootjate kallima kauba, toetades sellega õiglasi töötingimusi. Samuti tuleks ostuotsuse tegemisel arvestada ja otsustada toote kasutus- ja järelkuludega. See kehtib ka hilisema energiatõhususe ning toote remonditavuse või pika eluea kohta.

Jätkusuutliku arengu põhimõtte kohaselt on tarbimine jätkusuutlik, kui see rahuldab praeguste põlvkondade vajadusi, ohustamata tulevaste põlvkondade väljavaateid. Säästev tarbimine ulatub seega meie individuaalsesse elustiili. Jätkusuutlik tarbija on ökoloogiliselt ja sotsiaalselt vastutustundlik

kodanik. Jätkusuutlik tarbimine tähendab eelkõige teadlikku tarbimist: tähelepanelikumalt ja oma isiklikku "üldist tasakaalu" silmas pidades.

Jätkusuutlikkus kui toodete kvaliteediomadus peaks olema juhtpõhimõte nii tarbijatele kui ka Euroopa majandusele ja avalikule sektorile. Kuid kuidas saame valmistada ette ja saata eriti noori inimesi nende teel globaliseerunud ja "ühendatud" maailma elujõulise ja jätkusuutliku arengu mõttes? Kuidas saame neile anda teadmisi kohalikest ja globaalsetest arengutest ja väljakutsetest? Kuidas saame neid teadvustada jätkusuutlikke tegevusvõimalusi?

Tegevuste nimekiri

Vanus 7 -12

	Tegevuse nimi	Kestus minutites
1	Tom oli ükskord rikas	40 min
2	Mida ma tahan? Mida ma vajan?	40 min
3	Veega seotud töökohad	20 min
4	Kui palju vett on..	30 min
5	Veepuudus minu elus	30 min
6	Brändid loovad inimese	25 min
7	Arvamused skaalal: mida ma saan teha, et säästa energiat?	20 min
8	Laps, kui tarbija	45 min

Kogu aeg tegevusteks:

4 tundi ja 10 minutit

Vanus 13--18

	Tegevuse nimi	Kestus minutites
1	Veega seotud töökohad	20 min
2	Veepuudus minu elus	30 min
3	Minu välimus: Logo või ilma logota	15 min
4	Arvamused skaalal: mida ma saan teha, et säästa energiat?	20 min
5	Reklaamide mõju inimese käitumisele	60 min
6	Kuidas üksikul saarel ellu jääda?	60 min

Kogu aeg kokku: 3 tundi ja 25 minutit

Tegevused 7-12 aastastele õpilastele

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Tom oli ükskord rikas
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Arutelu jutu üle ja järelduste tegemine
Ettevalmistus tegevuseks	Printida välja tööleht "Tom oli ükskord rikas"
Materjalid	-
Tegevuse kestvus	40 minutit
Grupi suurus	Grupi suurus ei ole oluline
Tegevuse juhend	Õpilased loevad koos õpetajaga lugu ja arutavad järgmiste küsimuste üle: <ul style="list-style-type: none"> • Mis teile sünnipäevades kõige rohkem meeldib? • Mida olete ostnud sünnipäevaks saadud raha eest? • Kuidas oleksite teie käitunud Tomi asemel? • Püüdke välja selgitada, mis on raha ja milleks seda vaja on?
Nipid tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud allikad	Riin Tuttelberg. Tom õpib raha mängu. EduRuut, 2017

Tööleht “Ükskord oli Tom rikas”

Eile oli eriline päev, Tomil oli sünnipäev.

Peol oli väga lõbus. Eriti meeldis Tomile, et kõik ta sõbrad said tulla ja talle õnne soovida. Õues oli soe ilm, seetõttu sai pidu õues, tagaaias pidada. Nad mängisid koos veesõda, hüppasid batuudil ja otsisid aardeid. Heade sõpradega koos möödus aeg kiiresti.

Tom sai sünnipäevakingiks mitmeid uusi mänguasju.

Järgmisel päeval läks Tom vanema õe, Mariaga poodi. Ta võttis endaga kaasa kogu raha, mis ta sünnipäevaks saanud oli.

Poes oli palju ahvatlusi. Tom oli väga elevil ja oli raske teha otsust, et mida valida. Lõpuks läks poiss poest ära suure kommikotiga, spinneri ja veepüssiga, lisaks veel värviline lohe. Tom oli kulutanud kogu oma raha. Mitte ühtegi eurot ei jäänud alles.

Poe ees kohtus õnnelik uute asjade omanik juhuslikult sõpradega, koos maiustades sai kommikott suurel kiirusel tühjaks.

Teel koju juhtus veepüssiga väike õnnetus. Tom tahtis seda enne koju jõudmist testida ja tuli välja ideega võtta vee lombist vett. Veelombist võetud vee sees oli aga natuke liiva, mis püstoli sisse kinni jäi ning veepüss lakkas töötamast.

Ilm oli tuuline, tuulelohe lennutamiseks just täpselt ideaalne. Tuulelohe lendas kõrgemale ja kaugemale. Seda oli nii ilus vaadata! Järsku tegi lohe ootamatu pöörde ja lendas kõrge puu okstesse. Tom püüdis lohet alla tõmmata, aga tõmbamine lõhkus hoopis nõõri ära.

Tom ei olnud väga kaua kurb, sest vähemalt oli tal alles vurr. Aga see vurr.. see ei tundunud enam nii lahe nagu ta poes oli tundunud.

Nüüd Tom mõistis, et ta oli raisanud kogu sünnipäevaks saadud raha mitte millelegi ja alles oli jäänud vaid üks tobe vurr ja mitte ühtegi eurot. Tom mõistis, et kui tal on raha, siis ei tohiks ta seda kohe ära kulutada. Igal juhul tuleks meeles pidada, et raha ei tee kedagi rikkaks. Küll aga võivad teadmised raha kasutamise kohta sind rikkaks teha.

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Mida ma tahan? Mida ma vajan
Sihtrühm	7- 12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost-näkku tegevus
Tegevuse eesmärk	Arutelu selle üle, et mida me tahame ja mida me vajame
Tegevuse ettevalmistus	Prindi välja tööleht "Kulutamise juhend"
Materjalid	-
Tegevuse kestvus	40 minutit
Grupi suurus	ei ole limiiti
Tegevuse juhend	<p>Arutleda alljärgnevatel küsimustel üle</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuidas sa veedad oma vaba aega? • Mis sulle reklaamide juures kõige enam meeldib? Kas tahad osta asju mida seal näed? • Nimeta asjad ilma milleta sa elada ei saa. Millised on sinu vajadused? Milliseid asju sul on lihtsalt sellepärast, et need meeldivad sulle? • Mis on reklaam? Kuidas mõjutab reklaam inimeste otsuseid? • Millele tasuks mõelda enne ostu sooritamist?
Nipid tegevuse juhendamiseks	Kas lapsed oskavad arvata asju, mida erinevad inimesed elus vajaks? Jalgpallur versus rulalaudur. Kuidas on nende vajadused erinevad? Igal inimesel on erinevad vajadused ja soovid aga kuidas need erinevad üksteisest
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud allikad	Riin Tuttelberg. Tom õpib raha mängu. EduRuut, 2017

Tööleht “Jätkusuutlik tarbimine”

1. Kas ma tõesti VAJAN seda asja?
2. Kas ma tõesti TAHAN seda asja?
3. Kui tihti ma seda kasutaksin?
4. Kas ma olen valinud PARIMA PAKKUMISE?
5. Kas ma saaksin seda kuskilt LAENUTADA või äkki on mul juba samalaadne asi?
6. Kui palju RAHA jääb alles kui ma ostan asju, mida ma tahan saada?
7. Kuidas ma saaksin raha tagasi teenida?

Mooduli nimi	Jätksuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Veega seotud tööd
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Mäng "Töö äraarvamine" ja arutelu: õpilased tegelevad vee erinevate funktsioonide ja tähendusega.
Ettevalmistus tegevuseks	-
Materjalid	Kleeplint, maalriteip, tekstikaardid, tööd (kopeeri nimekiri), poster (suurem paber), pliiatsid
Tegevuse kestvus	20 minutit
Grupi suurus	grupi suurusel ei ole limiiti
Tegevuse juhend	<p>Iga õpilane saab endale töö nimetusega kaardi (vt tekstikaardid) ja mõtleb lühidalt kahe-kolme lausega, millist rolli vesi selle inimese igapäevaelus mängib.</p> <p>Seejärel kleebib õpilane selle kaardi kellegi teise otsaesisele. See, kelle otsaette kaart kleebitakse ei tohi näha, mis on sinna kirjutatud.</p> <p>Kui igal õpilasel on kaart otsaesisele kleebitud, kõnnib ta toas ringi. Nende eesmärk on välja selgitada, milline töö on nende otsaesisele kaardile kirjutatud. Selleks esitavad nad teisele inimesele küsimusi töö kohta, mis nende otsaesisele kleebitud on. Küsimustele vastaja tohib vastata ainult "jah" või "ei". Iga inimene, kes on oma töökoha ära arvanud, saab kaardi otsaesiselt eemaldada.</p> <p>Kui kõik õpilased on oma töökoha ära arvanud, arutletakse vee mitmekülgsete funktsioonide üle, mis on erinevate töökohtade abil välja toodud: vesi kui oluline joogi ressurss, põllumajandus ja elatis, tervishoid ja hügieen, koristamine, tööstus, energia, religioon ja vaba aeg. Need terminid on kujutatud plakatile.</p>
Nipid tegevuse juhendamiseks	Maalriteibi asemel võib kasutada kleepuvaid märkmepabereid.
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Tööleht "Veega seotud tööd"

Tuletõrjuja
Talunik
Limonaadi tootja
Ujuja
Kokk
Autotootja
Looduskaitaja
Reoveepuhastus tööstuse tööline
Kalamees
Palverändur Indias
Koristaja
Vetelpäästja

Preester
Keskkonnainsener
Kanaliseerimisinsener
Iluuisutaja
Isa
Hotelli pidaja
Haigla õde
Toidu keemik
Energia konsultant
Merebioloog
Kapten
Veeinsener

Mooduli nimi	Jätksuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Kui palju vett on...
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Äraarvamismäng: Õpilastele tutvustatakse veetarbimise suurust igapäevaelus ja toodetes (eriti toiduga seonduvates toodetes)
Ettevalmistus tegevuseks	Ettevalmistusena lõigatakse tekstikaartide "arvamismängu tooted" eraldi, nii et saadaval on 27 kaarti toodetega ja 27 kaarti andmetega vee sisalduse kohta.
Materjalid	<ul style="list-style-type: none"> • Tekstikaardid "Äraarvamismäng-tooted" koopia osalistele; • Stopper; • Õigete vastuste tabel.
Tegevuse kestvus	30 minutit
Grupi suurus	grupi suurusel ei ole limiiti
Tegevuse juhend	Õpilastega viiakse läbi arvamismäng etteantud toodete veesisalduse kohta. Õpilased moodustavad ringi, välja lõigatud kaardid pannakse keskele ja segatakse. Õpilastel on 5 minutit aega, et määrata igale tootele juurde veesisaldus. Mängu algusest ja lõpust antakse märku signaaliga. Koos vaadatakse vastused üle. Õiged paarid pannakse kõrvale ja algab järgmine voor. Mängu mängitakse seni, kuni kõik paarid on leitud. Lahendused on leitavad töölehel "Veetarbimise tabel".
Nippe tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas hinnata tegevust?	Pärast seda tagasisidestatakse mängu koos osalistega. Arutletakse järgmiste küsimuste üle: <ul style="list-style-type: none"> • Mis oli üllatav? • Mis oli juba teada? • Kuidas saaksime piirata oma veetarbimist?
Kasutatud allikad	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Tekstikaardid “Äraarvamismängu tooted”

1 ÕLU (0,5L)	MOBIILTELEFON	ARVUTI
TEKSAPÜKSID	20 000 LIITRIT	3000 LIITRIT
400 000 LIITRIT	AUTO	2700 LIITRIT
11 000 LIITRIT	T-SÄRK	8000 LIITRIT
15 500 LIITRIT	4800 LIITRIT	3900 LIITRIT
1 KG PABERIT	1 KG MAASIKAIID	100 g ŠOKOLAADI
1 KLAAS ÕUNAMAHLA	1 KG TAASKASUTATUD PABERIT	1 TASS KAKAOD
1 PAAR NAHAST KINGI	1 TASS KOHVI	1 KLAAS APELSINI MAHLA
1 KG VEISELIHA	1 KG SEALIHA	1 KG KANALIHA
1 KG LEIBA	1300 LIITRIT	1 KG JUUSTU
5000 LIITRIT	1 KANAMUNA	200 LIITRIT
1 KG SUHKURT	1500 LIITRIT	225 LIITRIT
1 TASS TEED	30 LIITRIT	170 LIITRIT
190 LIITRIT	100 LIITRIT	140 LIITRIT
1 KLAAS PIIMA	200 LIITRIT	859 LIITRIT
1 PAKK KRÕPSE	257 LIITRIT	2400 LIITRIT
1 KG BANAANE	150 LIITRIT	185 LIITRIT
1 HAMBURGER	2000 LIITRIT	20 LIITRIT

Virtuaalse veetarbimise tabel

Virtuaalse veetarbimise tabel			
TOIT			
1 kg leiba – 1 300 l	1 klaas apelsinimahla – 170 l	1 klaas piima – 200 l	1 kg sealiha – 4 800 l
1 kg juustu – 5 000 l	1 klaas õunamahla – 190 l	1 kg banaane – 859 l	1 kg kanaliha – 3 900 l
1 muna – 200 l	1 tass teed – 30 l	1 kg maasikaid – 276 l	1 õlu (0,5l) – 150 l
100 gr šokolaadi – 225 l	1 tass kakaod – 100 l	1 hamburger – 2 400 l	1 pakk krõpse – 185 l
1 kg suhkrut – 1 500 l	1 tass kohvi – 140 l	1 kg loomaliha ilma kontideta – 15 500 l	
TARBEKAUBAD			
1 kg tavalist paberit – 2 000 l	1 PC (arvuti) – 20 000 l	1 auto – 400 000 l	1 paar teksapükse – 11 000 l
1 kg taaskasutatud paber – 20 l	1 mobiiltelefon – 3 000 l	1 T-särk – 2 700 l	1 paar nahast kingi – 8 000 l

Mooduli nimi	Jätksuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Veepuudus minu elus
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost- näkku tegevus
Tegevuse eesmärk	Loominguline harjutus: Õpilased panevad ennast selle inimese olukorda, kellel on elus tarbimiseks väga vähe vett. Õpitakse empaatiat
Ettevalmistus tegevuseks	pole
Materjalid	värvilised pliiatsid/vildikad, A3 paberid
Tegevuse kestvus	30 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole piirangut
Tegevuse juhend	<p>Õpilased arutlevad iseseisvalt või rühmatööna järgmisi küsimusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised tagajärjed oleks teie elus, kui teil oleks ainult piiratud juurdepääs veele? • Mida see tähendaks teie igapäevaelule? <p>Mõelge oma igapäevase otsese ja kaudse vee tarbimise peale. Koostage selle kohta mõttekaart, plakat koos piltidega, päevikukanne, ajaleheartikkel või pilt.</p>
Nipid tegevuse juhendamiseks	Sõltuvalt õpilaste eelteadmistest võib õpetaja valida tegevuse viisi.
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Tekstiili- ja rõivatööstus on äärmiselt globaliseerunud. Konkurents maailmaturul ja odavamate tootmismeetodite otsimine on sundinud paljusid tekstiiliettevõtteid viima oma tootmisüksused nn arengumaadesse. See ulatub paljudesse tööstusharudesse - alates kõrgtehnoloogilistest ettevõtetest kuni erinevate tarnijate ja allhankijate, sealhulgas kodutööna töötavate naisten, kes kõik on sellesse globaalsesse majandusse integreeritud. Töö- ja inimõiguste eiramine tootmisahelas on tavaline.

Tuhanded rõivatööstusettevõtted võtavad üleilmse tekstiilituru jaoks tööle peamiselt noori naisi, eriti Aasias ja Ladin-Ameerikas. Regulaarse palga või töölepingute puudumine, tasustamata ületunnid jne on tavaline praktika.

Sageli transporditakse tooraineid, vahe- ja lõpptooteid läbi poole maailma. Ökoloogiline koormus kogu tekstiiliahelas on hästi teada: suurte koguste pestitsiidide kasutamine toorkiudude kasvatamiseks, mitmesuguste kemikaalide kasutamine tekstiili hübriidistamiseks või tohutult suur veetarbimine puuvilla kasvatamisel.

Viimastel aastatel on üha suuremat rolli hakanud mängima sotsiaalsed küsimused. Tänu kodanikuühiskonna organisatsioonidele, nagu "Clean Clothes Campaign", on tekstiilitootjad ja -kauplejad üha enam sunnitud lisaks majanduslikele huvidele võtma sotsiaalset ja ökoloogilist vastutust oma toodete eest, eriti tootmisprotsesside eest kogu tootmisahela ulatuses.

Mahe- ja õiglase mood ei ole enam ainult nišitoode! Mahetootmise teel toodetud püksid ja õiglase kaubanduse märki kandvad T-särgid ripuvad juba suurte moekettide valikus. Kuid mida tähendab mõiste "mahe" ja mida tähendab "õiglase"? Mis on erinevate kvaliteedisertifikaatide taustaks?

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Brändid loovad inimese
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost-näku harjutus
Tegevuse eesmärk	Loominguline töö: õpilased arutlevad brändide teemal ja riiete funktsioonide üle.
Ettevalmistus tegevuseks	-
Materjalid	A3 paber kõigile õpilastele, värvipliatsid, nõör ja kirjaklambrid (või kui on võimalus kuhugi seinale kinnitada nt magnetid, seinanäts vms).
Tegevuse kestvus	25 minutit
Grupi suurus	grupi suurusel piirangut pole
Tegevuse juhend	<p>Kõik õpilased saavad paberi kuhu nad joonistavad inimese kujutise. Inimesele joonistatakse selga brändiriided, oluline oleks, et brändi nimi oleks selgelt nähtav. Näiteks: nad joonistavad T-särgi ja kirjutavad sinna peale selgelt loetava brändi nime või joonistavad logo. Riiete joonistamisele piiranguid või nõudmisi ei ole. On õpilase teha, kuidas ta seda inimest identifitseerib, joonistab ja milliseid riideid kujutab või milline see inimene nende meelest on.</p> <p>Selleks on aega 10 minutit. Peale seda pannakse tööd üles ja kõik saavad neid vaadata aga mitte kommenteerida.</p>
Nipid tegevuse juhendamiseks	Olenevalt õpilaste eelteadmistest saab õpetaja valida sobiliku tegutsemise viisi.
Kuidas tegevust hinnata?	<p>Arutatakse järgmisi küsimusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised on rõivaste funktsioonid? • Miks on kaubamärgid nii olulised? • Millist suhtumist seostate millise riietusstiiliga?
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Arvamused skaalal: mida ma saan teha, et säästa energiat?
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Interaktiivne mäng: arutelu energiasäästlikkuse teemadel ja kuidas õpilased leiavad, et nad saaksid iga päev energiat säästa.
Ettevalmistus tegevuseks	-
Materjalid	Maalriteip
tegevuse kestvus	20 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole limiiti
Tegevuse juhend	<p>Õpetaja kleebib klassiruumi põrandale paberilindi ja märgib ühte otsa 0, keskele 50 ja teise otsa 100. Seejärel palub õpetaja õpilastel võtta lindi ääres positsioon vastavalt sellele, mida nad usuvad või teevad. Liigutakse õpetaja öeldud väite peale.</p> <p>Näiteid väidete kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ruumist lahkudes lülitan ma alati elektri välja. • Mul on kodus pesumasin, millel on elektriklass A+++. • Ma ei hoi kunagi külmkapi ust liiga kaua lahti.
Nipid tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas tegevust hinnata?	<p>Õpetaja küsib, miks õpilased valisid just sellise koha skaalal. Õpilased saavad oma arvamust väljendada ja kaitsta.</p> <p>Selle harjutuse kõige olulisem osa on arutada, kuidas igaüks saab energiat säästa.</p>
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Laps kui klient
Sihtrühm	7-12 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab loetud teksti ja suudab end suuliselt väljendada; • teab, et elekter on seotud päikeseenergiaga; • oskab loetud teksti seostada oma eluga; • on teadlik endast kui tarbijast; • teab elektriga seotud ohte.
Ettevalmistus tegevuseks	-
Materjalid	Pliiats, viltpliiatsid, A4 paber
Tegevuse kestvus	45 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole piirangut
Tegevuse juhend	<p>Sissejuhatus (5 minutit): Õpilased liiguvad klassis ringi ja küsitlevad üksteist teemal "Mida te tegite eile õhtul?".</p> <p>Kokkuvõte (5 minutit) selle kohta, kui palju tegevused sõltusid elektrist.</p> <p>Põhiosa (25 minutit) on arutelu teemal "Mis on teie kodus teisiti, kui elektrit ei ole?". Õpetaja võib piltide või lugude abil tutvustada, kuidas inimesed elasid enne elektrit, mida nad tegid.</p> <p>Kokkuvõte (10 minutit): mõttekaardi koostamine "Kus ja kuidas me kasutame elektrit?".</p>
Nipid tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	-

Tegevused 13-18-aastastele õpilastele

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Veega seotud tööd
Sihtrühm	13-18 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Mäng "Töö äraarvamine" ja arutelu: õpilased tegelevad vee erinevate funktsioonide ja tähendusega.
Ettevalmistus tegevuseks	Prindi välja tekstikaardid
Materjalid	Kleeplint, maalriteip (või posti-it), tekstikaardid, pliiaatsid
Tegevuse kestvus	20 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusele piirangut pole
Tegevuse juhend	<p>Iga õpilane saab endale töö nimetusega kaardi (vt tekstikaardid) ja mõtleb lühidalt kahe-kolme lausega, millist rolli vesi selle inimese igapäevaelus mängib. Seejärel kleebib õpilane selle kaardi kellegi teise otsaesisele. See, kelle otsaette kaart kleebitakse ei tohi näha, mis on sinna kirjutatud.</p> <p>Kui igal inimesel on kaart otsaesisele kleebitud, kõnnib ta toas ringi. Nende eesmärk on välja selgitada, milline töö on nende otsaesisele kaardile kirjutatud. Selleks esitavad nad teisele inimesele küsimusi töö kohta, mis nende otsaesisele kleebitud on. Küsimustele vastaja tohib vastata ainult "jah" või "ei". Iga inimene, kes on oma töökoha ära arvanud, saab kaardi otsaesiselt eemaldada.</p> <p>Kui kõik õpilased on oma töökoha ära arvanud, arutletakse vee mitmekülgete funktsioonide üle, mis on erinevate töökohtade abil välja toodud: vesi kui oluline joogiresurss, põllumajandus ja elatis, tervishoid ja hügieen, koristamine, tööstus, energia, religioon ja vaba aeg. Need terminid on kujundatud plakatile.</p>
Nipid tegevuse juhendamiseks	Post-it'e võib kasutada ka kleeplintide asemel.
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Tööleht “Veega seotud tööd”

Tuletõrjuja
Talunik
Limonaadi tootja
Ujuja
Kokk
Autotootja
Looduskaitaja
Reoveepuhastus tööstuse tööline
Kalamees
Palverändur Indias
Koristaja
Vetelpäästja

Preester
Keskkonnainsener
Kanaliseerimisinsener
Iluuisutaja
Isa
Hotelli pidaja
Haigla õde
Toidu keemik
Energia konsultant
Merebioloog
Kapten
Veeinsener

--

Mooduli nimi	Jätksuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Veepuudus minu elus
Sihtrühm	13-18 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost- näkku tegevus
Tegevuse eesmärk	Loominguline harjutus: Õpilased panevad ennast selle inimese olukorda, kellel on elus tarbimiseks väga vähe vett. Õpitakse empaatiat.
Ettevalmistus tegevuseks	-
Materjalid	Värvilised pliiatsid/vildikad, A3 paberid
Tegevuse kestvus	30 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole piirangut
Tegevuse juhend	<p>Õpilased arutlevad iseseisvalt või rühmatööna järgmisi küsimusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised tagajärjed oleks teie elus, kui teil oleks ainult piiratud juurdepääs veele? • Mida see tähendaks teie igapäevaelule? • Mõelge oma igapäevase otsese ja kaudse vee tarbimise peale. Koostage selle kohta mõttekaart, plakat koos piltidega, päevikukanne, ajaleheartikkel või pilt.
Nipid tegevuse juhendamiseks	Sõltuvalt õpilaste eelteadmistest võib õpetaja valida tegevuse viisi.
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Mooduli nimi	Jätksuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Minu välimus: Logo või ilma logota
Sihtrühm	13-18 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Positsioonibaromeeter: õpilased arutavad oma hoiakuid ja käitumist seoses rõivaste ja tarbimisega.
Ettevalmistus tegevuseks	Tõmba teibiga maha joon
Materjalid	Tööleht "Minu välimus", maalriteip
Tegevuse kestvus	15 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusele piiranguid pole
Tegevuse juhend	<p>Klassis on maha tõmmatud joon (teibiga). Õpilased asuvad joonel, sõltuvalt sellest, millisel poolel nad tunnevad end rohkem olevat valivad nad õpetaja lause peale poole. Peale valikut selgitavad nad, miks nad selle poole valisid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kui kaua kulub teil hommikul riiete valimiseks aega? (vähe aega- kaua aega); • Kas bränd on teie jaoks riiete ostmisel oluline? (ebaoluline - oluline); • Kui tihti te ostate uusi riideid? (iga päev - maksimaalselt 1x aastas); • Kui oluline on teie jaoks kaubamärk, kui te valite kingi? (ebaoluline - oluline); • Kas teile meeldib rietele palju või vähe raha kulutada? (vähe - palju); • Kui palju riietusesemeid oma garderoobist te kannate? (rohkem kui 5 - vähem kui 5).
Nipid tegevuse juhendamiseks	Harjutust on võimalik teha ka iseseisvalt "Minu välimus" töölehe abiga. Peale töölehe lõpetamist saavad õpilased oma vastuseid paarilisega võrrelda.
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Tööleht “Minu valimus”

1. Kui kaua aega kulub sul hommikul oma riietuse valimiseks?

- < 5 min.
- 5-10 min.
- 10-20 min.
- 20-30 min.
- > 30 min.

2. Kui oluline sulle on, et sinu riietel oleks bränd?

- Väga oluline
- Pigem oluline
- Pigem väheoluline
- ei ole oluline

3. Kui tihti sa ostad uusi riideid?

- Umbes korra nädalas
- Umbes korra kuus
- Iga 2-3 kuu tagant
- Korra poole aasta jooksul
- Korra aastas
- Vähem kui korra aastas

4. Kui oluline on bränd, kui sa ostad uusi jalanõusid?

- Väga oluline
- Pigem oluline
- Pigem väheoluline
- ei ole oluline

5. Kui palju sa keskmiselt kuus riietele kulutad?

- < 10
- 10-30
- 30-60
- 60-100
- > 100

6. Kui palju riideid sa oma kapist päriselt kannad?

- Peaaegu kõiki
- Umbes 2/3
- Umbes pooli
- Umbes 1/3
- Väga väheseid

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Arvamused skaalal: mida ma saan teha, et säästa energiat?
Sihtrühm	13-18 aastased õpilased
tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Interaktiivne mäng: arutelu selle üle, kas õpilased mõistavad, kuidas nad saavad igapäevaelus energiat säästa.
Ettevalmistus tegevuseks	-
Materjalid	Maalriteip
Tegevuse kestvus	20 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole piirangut
Tegevuse juhend	<p>Õpetaja kleebib klassiruumi põrandale paberilindi ja märgib ühte otsa 0, keskele 50 ja teise otsa 100. Seejärel palub õpetaja õpilastel võtta lindi ääres positsioon vastavalt sellele, mida nad usuvad või teevad. Liigutakse õpetaja öeldud väite peale.</p> <p>Näiteid väidete kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ruumist lahkudes lülitan ma alati elektri välja. • Mul on kodus pesumasin, millel on elektriklass A+++. • Ma ei hoi kunagi külmkapi ust liiga kaua lahti.
Nipid tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas tegevust hinnata?	Õpetaja küsib, miks õpilased valisid just sellise koha skaalal. Õpilased saavad oma arvamust väljendada ja kaitsta. Selle harjutuse kõige olulisem osa on arutada, kuidas igaüks saab energiat säästa.
Kasutatud kirjandus	Projekt "Tunne oma elustiili - säästva tarbimise tutvustamine teise võimaluse hariduses"

Mooduli nimi	Jätkusuutlik tarbimine
Tegevuse nimi	Reklaamide mõju inimese käitumisele
Sihtrühm	13-18 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab hinnata erinevate reklaamide sõnumit ja selle usaldusväärsust ning mõistab, et mitte kõik, mida reklaamitakse, ei ole inimestele ja keskkonnale kasulik; • eelistab keskkonnasõbralikke tooteid ja materjale; • hindab kriitiliselt keskkonnateavet.
Ettevalmistus tegevuseks	Prindi välja tööleht "Reklaamid"
Materjalid	Erinevad reklaamid ajalehtedest/ajakirjadest (tubakas, toit, ravimid, kodukeemia jne), mida õpilased kaasa võiks tuua
Tegevuse kestvus	60 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole piiranguid
Tegevuse juhend	<p>Meie igapäevaelu on täis erinevaid valikuid. Me peame iga päev tegema otsuseid, meil on valida erinevate sõnumite ja reklaamide vahel. Kõik need pakuvad, müüvad, soovivad midagi. Oluline on teada, et õigeid valikuid ja mõista, mida noortele reklaami kaudu pakutakse. Oluline on teada, et paljud tooted ei ole meile ega keskkonnale kasulikud.</p> <p>Reklaam on mõjukat laadi sõnum, mille sisu räägib erinevatest toodetest ja nende omadustest, erinevatest teenustest või ideedest, eesmärgiga panna neid tarbima, aktsepteerima või meeldivaks teha; on suunatud inimeste erinevatele vajadustele.</p> <p>Sissejuhatus: Vestlus sellest, kus me iga päev reklaamiga kokku puutume (televisioon, raadio, ajalehed, ajakirjad, tänavad). Paluge lastel rääkida, milliseid reklaame nad kõige rohkem mäletavad.</p> <p>Teema arendamine: Jagage lapsed neljaliikmelistesse töörühmadesse. Tuletage kiiresti meelde ka rühmatöö reeglid. Iga rühm saab töölehe küsimustega ja ühe reklaami. Seejärel esitleb iga rühm oma töö tulemusi. Teistel rühmadel on võimalus esitada küsimusi ja anda oma hinnanguid.</p>
Nipid tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas tegevust hinnata?	Õpetaja küsib, miks õpilased võtsid teatud seisukoha.
Kasutatud kirjandus	Tuuleveski tunnid. Keskkond ja säästev areng kui läbiv teema üldhariduskooli õppekavas. Arenguprogrammide keskus EMI-ECO, 2002

Tööleht “Reklaamid”

- 1. Mida sa selle reklaamiga müüd?**
- 2. Kuidas on toodet selles reklaamis iseloomustatud?**
- 3. Kas see reklaam annab kogu teabe reklaamitava toote kohta?**
- 4. Milline informatsioon on puudu?**
- 5. Milliseid meetodeid on kasutatud toote reklaamimiseks?**
- 6. Kui usaldusväärne on see reklaam? Miks?**

Mooduli nimetus	Jätksuutlik tarbimine
Tegevuse nimetus	Kuidas üksikul saarel ellu jääda?
Sihtrühm	13-18 aastased õpilased
Tegevuse tutvustus	Näost-näku tegevus
Tegevuse eesmärk	Arutelu selle üle, mida me tahame ja mida me tegelikult vajame?
Ettevalmistus tegevuseks	Prindi välja tööleht "Kuidas üksikul saarel ellu jääda?"
Materjalid	-
Tegevuse kestvus	60 minutit
Grupi suurus	Grupi suurusel ei ole piiranguid
Tegevuse juhend	Rühmatöö ja arutelu vastavalt töölehele. Moodustada rühmad, kus igas rühmas on neli õpilast. Pärast seda, kui rühmad on töölehe täitnud, laske neil arutada teemat teise rühmaga, et vaadata, millised on nende vastuste sarnasused ja erinevused. Arutage klassis, milline võiks olla parim lahendus.
Nipid tegevuse juhendamiseks	-
Kuidas tegevust hinnata?	-
Kasutatud kirjandus	Majanduse õpik. Majanduse alused. Õpilase käsiraamat. Junior Achievement, 1995

Tööleht “Kuidas jääda üksikul saarel ellu?”

Oluline teave saare kohta:

1. Saare ümber on lai liivarand, kuid selle keskosas asuvad mäed on kaetud tiheda džungliga.
2. Džunglis on palju puu- ja köögivilju, kuid nende leidmine ja korjamine on ohtlik ning keeruline.
3. Värske allikas annab vett ojale, mis voolab lahte.
4. Džunglipalmidest saab valmistada korve, mütse, keepisid jne. Puude kiududest saab teha nõõrid ja kalavõrgud.
5. Meres on palju kalu, aga ka palju haisid.
6. Sul on ainult üks tikutoos. Kui tahad tuld teha, püüa seda ööpäevaringselt hoida.
7. Sel ajal on saarel peaaegu igal ööl metsikud äikesetormid.
8. Päeval paistab tavaliselt päike ja ilm on kuum.
9. Te ei ole matkaks valmis. Teil on kaasas ainult tavalised suveräänid, päevitusriided ja puuduvad toiduvarud.

Vastake järgmistele küsimustele:

1. Millised ressursid on teil olemas? (Ärge unustage inimressursse: tarkus, kujutlusvõime, energia ja oskused).
2. Millised on teie põhivajadused?
3. Mida vajate oma kõige olulisemate vajaduste rahuldamiseks?
4. Milliseid teenuseid on vaja? (Teenus on näiteks laagri materjali kogumine)
5. Kuidas te korraldate oma tegevust, et saada vajalikke asju ja teenuseid? (Näiteks kas iga inimene vastutab oma vajaduste rahuldamise eest? Kas juhid määravad inimestele teatud tööülesandeid?)
6. Kuidas te jaotada tooteid ja teenuseid? Kas kõik saavad lihtsalt võrdse osa? Mida teete, kui keegi on laisk ja ei tee oma osa?